

Artikel från *Internationalen* 9 september 2011

Per-Olof Mattson

Victor Serges mästerverk

Fallet Tulajev

Översättning Lars Fyhr

Daidalos 2011

När Coeckelberghs förlag i snabb takt på 1970-talet publicerade en rad böcker av Victor Serge fyllde en stor lucka igen i beståndet av socialistisk litteratur på svenska. Serge är den antistalinistiska vänsterns största skönlitterära författare, men han var även politisk aktivist och skrev en mängd politiska texter. Memoarerna – *En revolutionärs minnen* (sv. övers. 1980) – finns på svenska och ett och annat övrigt finns översatt på www.marxistarkiv.se.¹

Serges tre främsta romaner är utan tvivel de som gestaltar erfarenheterna hos de vänsteroppositionella som försökte motstå stalinismens framfart. Det var just de böckerna som översattes till svenska: *Fallet Tulajev* (1973), *Åren utan nåd* (1974) och *Midnatt i seklet* (1975). De svenska utgåvorna är numera inte så lätta att få tag på. Förlaget Daidalos i Göteborg har nu avhjälpt den bristen när det gäller *Fallet Tulajev*.

Lars Fyhr har reviderat sin översättning. Den har också försetts med ett förord av den amerikanska författaren Susan Sontag. Det är ett smått obegripligt val av introduktion till författarskapet. Sontag betecknar Serge som anti-kommunist. Det är sant att Serges anti-stalinism under det sista årtiondet av hans liv blev allt mer desillusionerad. Men att han skulle blivit anti-kommunist framstår som ett billigt knep för att legitimera Serge i vår tid, som allt mer saknar historiskt perspektiv och som styrs av schabloner om vad kommunism kan tänkas vara.

Serges son, Vladimir ("Vlady") Kibaltjich – som dog härom året – har formulerat deras gemensamma politiska ställning på ett mycket talande sätt: "Vi levde i svansen efter Trotskij's komet". Bland Sontags plattityder märks bland annat följande: "För Trotskij var brottet att *fel* människor hade blivit skjutna." Det kan bara innebära att Sontag menar att stalinismen och dess motståndare i vänsteroppositionen var av samma skrot och korn.

Bortsett från allvarliga åsiktsskillnader med Trotskij under senare delen av 1930-talet, är det inte den liberala anti-stalinismen i New York som är Victor Serges rätta hemvist, även om Sontag själv närmast hörde hemma där.

Hans 57-åriga liv var i många avseenden remarkabelt. Han deltog i tre revolutioner, tillbringade sammanlagt tio år i fängelse i fem olika länder och publicerade mer än 30 böcker. Serge föddes som Viktor Lvovitj Kibaltjich i Bryssel 1890. Föräldrarna var en del av den ryska emigrationen under decenniet efter mordet på Alexander II 1881.

Serge anlände till Mexiko i september 1941 på flykt undan fascismen i Europa. Utsända mördare från Stalins hemliga polis följde honom och stalinisterna såg till att hans möjligheter att verka som journalist blev små. Under dessa år – när han borde ha varit helt demoraliserad av nederlagen – skrev Serge flera av sina största verk, såsom romanen *Fallet Tulajev* och *En revolutionärs minnen*. Han fick dock skriva dem för skrivbordslådan.

Serge skrev romanen 1940–1942, men den publicerades i Frankrike först 1948, året efter Serges död. Det är inte en nyckelroman i den meningen att det går att ersätta namn och händelser med verkliga. Serge skriver själv att romanen är ren fiktion och menar att det är

¹ Där finns bl a [En revolutionärs minnen](#), [Vad varje revolutionär bör veta om repressionen](#), [Den gamle](#) (om Trotskij) och [Anarkisterna och den ryska revolutionen](#)

”oberättigat” att försöka ”fastställa ett närmare samband mellan personer och händelser i denna bok och kända historiska personer och fakta”.

Det är dock Serges och hans kamraters upplevelser i kampen mot stalinismen som gestaltats. Det finns på många ställen uppenbara paralleller eller likheter med verkliga personer och händelser. Det råder inte heller någon tvekan om att vi befinner oss i Sovjetunionen under 1930-talet. Parallellerna med mordet på Leningrads partiboss Kirov 1934 är också uppenbara, men det är inte i det dokumentära som Serges storhet finns. Det finns istället i porträtten av en rad kommunister och deras kamp för att anpassa sig till eller undkomma det stalinistiska maskineri som rullar fram över landet.

Förutom den mästertliga gestaltningen av stalinismens samhälle, som porträtteras på ett sätt som senare bara har tangerats av Solzjenitsyn (*Den första kretsen*, *Cancerkliniken*) eller Rybakov (*Arbats barn*), finns också flera av 1930-talets stora händelser i andra länder med (spanska inbördeskriget, revolutionen i Kina m.m.). Trots att flera av Serges oppositionella gestalter är synnerligen pessimistiska, råder det inga tvivel om att romanens sympatier är socialistiska.

Det är bara att hoppas att förlaget går vidare och publicerar de två andra nämnda romanerna. De utgör en omistlig del av den revolutionära socialismens tradition.

Per-Olof Mattsson

Se även: [Aktivisten som blev diktare](#) av Per-Olof Mattson